

Nina CORCINSCHI (20 septembrie 1979, Dișcova, Orhei), critic literar. Este doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, directoare a Institutului de Filologie Română „Bogdan-Petriceicu Hasdeu” al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării. Membră a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și din România.

A publicat volumele *Poezie și publicistică. Interferența limbajelor* (Tipografia Centrală, 2008); *Arcul voltaic. Textul ca realitate (i)mediată* (Eikon, 2016); *Publicistica literară din Republica Moldova* (în colab., Institutul de Filologie, 2015); *Cărțile care mă iubesc* (Junimea, 2016); *Cartea din mâna lui Hamlet. Andrei Țurcanu de vorbă cu Nina Corcinschi* (în colab., Cartier, 2017).

A îngrijit edițiile *Alexandru Robot. Scrieri. Poezie. Proză. Publicistică. Eseu* (Știința, 2018), *Alexandru Robot. Scrieri. Eseu. Publicistică. Cronici. Interviu* (Știința, 2019) și a pregătit (selecție și prefață) antologia *Rost*, de Andrei Țurcanu (Cartier, 2018). Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2008, 2013), Premiul Academiei de Științe a Republicii Moldova pentru critică literară (2010, 2012), Premiul Salonului Internațional de Carte de la Chișinău (2015), Premiul Academiei de Științe a Republicii Moldova în domeniul literaturii „Grigore Vieru” (2018), Premiul Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2018), Premiul „Ion Creangă” al Muzeului Național al Literaturii Române, Iași (2019).

Nina Corcinschi

Narațiuni ale erosului

Eseu

Cu o prefață de Bogdan Crețu

R o t o n d a
CARTIER

Cuprins

A scrie despre erotism e un gest erotic.	
<i>Prefață de Bogdan Crețu</i>	7
Dubla fascinație a unei teme	13
I. EROTISMUL ȘI/SAU IUBIREA	19
O literatură de consum?	19
Versanții metafizici ai erosului	23
Erotologia unitivă. Tu ești Dumnezeu!	25
Erotologia disociativă. Patimile iubirii. Setul de alienări	30
Mitologii ale erosului	33
II. EROSUL ȘI EROTISMUL	
ÎN POSTMODERNITATE	47
Corporalizarea lumii. Mântuirea prin corp	48
Nuditate pornografică și goliciune erotică	51
Sexualizarea lui alter. Agonia erosului	54
III. RETORICI ALE EROSULUI ÎN LABIRINTUL	
BASARABIEI	61
Limbajul erotic de la paradigma tradiționalistă	
la cea postmodernistă	61
Erosul auroral. Limbajul candorilor afective	68
Erosul spiritualizat. De la iubirea ca asimilare	
la iubirea ca dăruire	75
Erosul corporal. De la metafizica iubirii la fizica iubirii	84

Erosul ca farsă a istoriei. De la cuvintele plăcerii la plăcerea cuvintelor	86
Proiecții nevrotice ale erosului. Limbajul crizat	95
De la sexualitatea ca semn la sexualitatea ca simulacru	99

IV. ÎMPLINIREA PRIN EROS

Erotologii unitive. Recurența modelelor	106
Nostalgii, căutări, eșecuri, regăsiri ale eternului feminin	125
<i>Reveriile erotice ale „animei”</i>	125
<i>Erosul ca atracție androgenică</i>	132
<i>Eros și Ethos</i>	142
Iubirea-identificare. Celălalt – sinele meu	144

V. DESTRĂMAREA PRIN IUBIRE. EROTISMUL

CA STARE PĂTIMAȘĂ

Amoruri interzise	150
De la sacrificiu la sacrilegiu. De la transcendere la transgresare	155
Proiecții ale asemănării. Iubirea blestemată	157
Iubirea tanatică	171
Iubirea-dependență. Proiecții în conflict	176

VI. PERSONAJE ALE EROSULUI

Erotomahia ca arenă a seducției: învingători și învinși	184
Un precursor celebru – seducătorul crengian	197
Ipostaze donjuanești în proza lui Nicolae Breban	205
<i>Don Juan, distructivul</i>	208
<i>Don Juan, estetul, creatorul</i>	211
<i>Femeile donjuanului</i>	217
Leontina – femeia fatală a literaturii postbelice	225
<i>(Anti)bovarismul femeii fatale</i>	228
<i>Androgenul eșuat</i>	238
<i>Trupul (dez)erotizat</i>	242

Nimfomane și curtezane convertite	252
Reflexe oedipiene	259

VII. CORPUL – UN PERSONAJ

„Alarma metafizică” a corpului	265
<i>Testul purității</i>	269
<i>Pudoarea etică vs pudoarea erotică</i>	271
<i>Erosul floral</i>	275
De la corpul senzorial la cel sufletesc	276
Corpul-fântână. Enigma viscerelor	281

VIII. DECONSTRUCȚIA EROSULUI:

FICȚIUNI POSTMODERNE

Imaginarul erotic în postmodernitate.	
Schimbările de paradigmă	288
Metaerosul. Iubirea iconică	299
Erotologia livrescă. Geometriile corintice ale pasiunii	312
<i>Lectura ca trăire erotică. Stimulenți narativi ai plăcerii</i>	312
<i>Corporalizarea textului. Corpul ca o industrie de sensuri</i>	321
<i>Sângerneala și existența</i>	326
<i>Geometriile pasiunii</i>	333
<i>Personaje în erecție senz(s)orială</i>	339

Un nou agent erotic – textul	345
------------------------------------	-----

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ SELECTIVĂ

Opere literare	351
Critică și istorie literară	352
Indice de nume	359

pe sexualitatea calitativă, pe iubirea ca un „calcul hedonistic” (B.C. Han) și ca intensitate emoțională. Se înmulțesc relațiile de cuplu, dar dispare sensul mistic al iubirii, înlocuit de sensul „farmaceutic” al pasiunii (iubirea ca siguranță existențială, nu ontologică, iubirea ca plăcere, iubirea ca seducție, ca o confirmare de sine prin celălalt). Erotologiile literare postmoderniste, analizate în raport cu cele moderniste, reflectă o lume pauperizată erotic, care înlocuiește trăirile abisale cu experimente narcisiste, hedoniste, cu juisanțe terapeutice, deseori instrumentalizate livresc. Interdictul și taina, elementele de bază ale erotismului, au pierdut puterea simbolică, noile crize ale erotomanului contemporan sunt cauzate de incapacitatea sa de-a corela tentația împlinirii prin eros cu uzanțele narcisiste de a-și rămâne fidel sieși.

În literatura română postmodernistă, care-și rezervă plăcerea de recuperare, prin reflecție și distanță, a surselor originare ale erosului și de chestionare ironico-ludică a unui continuum arhetipal, putem vorbi de noi eroticoane ale *discursului îndrăgostit* și de noi erotologii livrești, în care textul este în același timp element pasiv – „budoar” pentru experimentele erotice ale autorului și cititorului, dar și agent erotic activ, generând mecanismele nucleare ale lecturii erotice. O excelentă ilustrare a paradigmei erotice postmoderniste, cu *puncte erogene livrești*, cu nebănuitele voluptăți ale inteligenței, dar și cu texistențele corpului de *sângerneală* (sânge și cerneală), o constituie romanul lui Emilian Galaicu-Păun *Țesut viu. 10 x 10*.

A cerceta fenomenul erotic în roman este o întreprindere hedonistă, în care nu finalul contează – erosul te duce pe căi neștiute și care insistă să rămână sub zodia tainei –, ci însuși drumul, pasul și căutarea, bucuria și mirarea periplului – o trăire erotică, prin excelență.

I. EROTISMUL ȘI/SAU IUBIREA

O literatură de consum?

În 2010 Mihaela Ursa le provoca pe câteva scriitoare din literatura română la o discuție despre condiția existențială și cea culturală a femeii care scrie într-o lume marcată de prejudecăți de gen și proiectată în raporturi de putere, de rivalitate și concurență etc. cu bărbatul (care scrie). Autoarea anchetei adresează și câteva întrebări despre imaginarul amoros: „Considerați că literatura erotică face parte din literatura „mare” sau doar din literatura de consum? Cum apreciați noua literatură erotică românească? De ce așteptăm ca iubirea din romane să fie adulterină, iar femeia să fie amantă, mai puțin mamă? Ne condiționează literatura de dragoste propria viață emoțională? Dar prejudecățile de gen?”⁴.

Răspunsurile parvenite, în marea lor majoritate, circumscriu conceptul de erotism literar unei înțelegeri care privilegiază dimensiunea sexuală, prin erotic înțelegându-se cu precădere vocea instinctului. Erotismul este disociat de iubire, tocmai prin prevalența expresiei simțurilor, care face conceptul extrem de friabil, suspectat de o vecinătate păguboasă cu pornografia, cu excesul, cu panvizibilul și incapabil de a genera literatură autentică. „Devenit un scop în sine, uneori cu vagi sau clare tente de sexualism, ca să nu spun de pornografie, erotismul pur nu ține de marea

4 *Divanul scriitoarei*. Volum și anchetă alcătuite de Mihaela Ursa, Cluj-Napoca, Limes, 2010, p. 10.

literatură, nu face marea literatură. Trivializează și banalizează unul din cele mai frumoase sentimente umane, coborându-ne în perimetrul mărunț al instinctelor din care nu ne este permisă evadarea”⁵, răspunde Rodica Braga.

Departajat de ceea ce se înțelege prin dragoste (dar ce se înțelege oare prin dragoste?), în orice caz, prin „frumoase sentimente umane”, miza literaturii erotice ar fi „innobilarea” instinctului prin spiritual. A scrie în registrul sexualității fără a intra în vulgaritate și obscenitate ar reprezenta șansa acestei literaturi de a accede la standardele artisticului. Și, se pare, de a apropia conceptul de vechile sale înțelesuri. „Îmi place erotismul antic subtil, bogat, rafinat, îmi plac poemele lui Sappho, poezia din proza lui Apuleius și mulți alți scriitori din secolul al optsprezecelea, al căror erotism e plin de o senzualitate care inspiră iubirea care e finalitatea fiecărui act erotic, a ajunge la celălalt, a-l «cunoaște» ca în Biblie, iubirea fiind cel mai de seamă act cognitiv”⁶ (Gabriela Melinescu). De aici se poate înțelege că vârsta antică a erotismului e superioară celei contemporane, cu prea puțini reprezentanți de vârf, Henry Miller, Anais Nin, Charles Bukowski, Emil Brumaru, care au păstrat de partea plăcerii simțurilor demnitatea și decența pasiunii, fără a cădea în obscenitate. Astfel că, azi, „Nu oricine poate fi Anais Nin după Anais Nin și nu oricine poate fi Henry Miller după Henry Miller!”⁷ (Simona Popescu). Neîncrederea în acest gen de literatură este alimentată de produsele literare ale actualității, în care sentimentele cunosc o reificare tot mai pregnantă. „Erotismul practicat azi e semn de oboseală a simțurilor excesiv solicitate, când iubirea devine rutină și exhibiționism rece”⁸ (Gabriela Melinescu).

5 Ibidem, p. 27.

6 Ibidem, p. 65.

7 Ibidem, p. 89.

8 Ibidem, p. 66.

Arondat unor speculații care-l aproximează, situat într-o zonă tranzitorie derutantă dintre sexualitate și dragoste, conceptul de erotism rămâne blocat astăzi într-un halou obscur de interpretare și de calificări ușor peiorative. Cât de aproape este situat erotismul în raport cu sexualitatea și iubirea, care e totuși locul acestui concept în galeria termenilor ce definesc amorul?

Mai întâi, nu ne putem îndoi de încărcătura sexuală a erotismului.

Grand Robert de la langue française (2016) și *Oxford English Dictionary* (2017), precum și DEX-ul, asociază *erotismul* (gr.: ἐρωτικός, <ἐρως, ἔρωτος) cu sexualitatea/senzualitatea⁹. Pentru Octavio Paz, care-și axează reflecțiile din *Dubla flacăra. Dragoste și erotism* pe distincția erotism/sexualitate/iubire, erotismul este o „punte” de trecere dinspre sexualitate spre dragoste. Erosul, crede eseistul, innobilează sexualitatea, „o transformă în ceremonial”, dar nu se ridică întotdeauna la forma spiritualizată și superioară a dragostei.

Conform acestei logici, trinomul sex, erotism și dragoste se desparte și, pe o scară valorică, cea mai înalt situată este dragostea. Octavio Paz propunea o metaforă pentru această ierarhie. Sexul este rădăcina, erosul – tulpina, iar dragostea este floarea¹⁰.

Studiul lui Paz este clarificator în privința fenomenului iubirii și a derivatelor sale, dar nu epuizează aspectele controversate ale acestui subiect. Dacă erotismul este „săgeată trasă spre transcendent”, e „ceremonie și reprezentare” (în raport cu sexualitatea) și dorință care pune într-o relație consubstanțială Viața cu Moartea, de ce nu ajunge la noblețea și demnitatea dragostei? I-ar lipsi, după cum reiese din studiul lui Paz, nu intensitatea, ci durată (specifică, de regulă, dragostei) și singularizarea persoanei. Considerând că erotismul se bazează pe acceptare și nu pe exclusivitate, Octavio

9 érotique: qui a rapport à l'amour, au désir sexuel; érotisme: ce qui a trait à l'amour physique, au désir et au plaisir sexuels; erotic: sexual love.

10 Octavio Paz, *Dubla flacăra. Dragoste și erotism*, trad. de Cornelia Rădulescu. București, Humanitas, 1998, p. 34.

Paz oferă o distincție a erosului de dragoste, cu un exemplu din romanul *Ulise* de James Joyce: „Există în monologul lui Molly o frază pe care nu ar fi putut-o spune nicio femeie îndrăgostită: «m-a sărutat sub zidul maur și m-am gândit bine la fel de bine el sau altul». Nu, nu este același lucru cu el sau cu altul. Tocmai aceasta este linia care trasează granița dintre dragoste și erotism. Dragostea este atracție pentru o persoană unică, pentru un anumit trup și pentru un anumit suflet. Dragostea este alegere, erotismul este acceptare. Fără erotism – fără forma vizibilă care pătrunde prin simțuri – nu e nici dragoste, dar dragostea trece prin trupul dorit căutând sufletul în acel trup și în suflet, trupul – persoana întreagă”¹¹. Dar, apropiind prea mult erotismul de dorința sexuală, Octavio Paz îndepărtează conceptul de versantul superior al acestuia – dragostea. Este o supoziție care pune tranșant erosul de partea corpului, a simțurilor, iar dragostea de partea sufletului.

A face însă această desprindere mi se pare riscant și păgubos. Erotizarea sexualității presupune implicit depășirea purei mecanicități fiziologice și includerea acesteia într-un scenariu de dragoste. Pentru două ființe care-și trăiesc intens bucuria și revelația copleșitoare a comuniunii, prin încărcătura metafizică intrinsecă, sexualitatea devine erotică, iar erotismul – iubire. E acel moment incandescent, când cuplul iese din schemele banale ale cotidianului și prezentul capătă valoarea eternului. Prin urmare, erotismul este mai mult decât o ceremonializare a sexului. Singur, instinctul nu e capabil de transcenderea ființei. Plăcerea simțurilor nu se poate ridica la demnitatea erotismului fără o trăire metafizică a momentului. Acesta era semnalul de alarmă al lui Julius Evola la adresa automatizării moderne a sexului. Amanții pot face sex fără să se iubească, doar de dragul plăcerii. Dar a numi relația lor una erotică e o suprainterpretare care desfide o lungă tradiție a ideii de erotism și îngustează mult fondul de semnificații

¹¹ *Ibidem*, p. 31.

al acestuia. Pornind din vechea interpretare platoniciană, erotismul include în primul rând dimensiunea spiritualizată, vibrația unui suflet pentru alt suflet, proiectate într-un scenariu al dorinței de Absolut. O spune limpede și Denis de Rougemont: „Eros înseamnă Pofta absolută, Aspirația luminoasă, elanul religios original ajuns la extrema intensitate, la suprema cerință de puritate, adică la suprema cerință de Unitate”¹². Cerința de unitate presupune, în trepidațiile erosului, și dorința inconștientă de a reveni la starea paradisiacă de început, „de a depăși consecințele căderii în păcat, de a evada din lumea limitativă a dualității, de a restabili starea primordială, de a depăși condiția unei existențe duale scindate și determinate de «altul». Aceasta îi e semnificația absolută; acesta e misterul ascuns...”¹³. Tocmai această dimensiune transcendentă face imposibilă departajarea erosului de iubire.

Pe de altă parte, când lipsește dimensiunea sexuală și se instalează deprinderea, cum e cazul căsniciilor lungi, dragostea se desparte de eros. Aici nu poți spune nici că lipsește dragostea, dar nici c-ar fi susținută de erotism.

Versanții metafizici ai erosului

A pune orice conținut sexual sub semnul erotismului este una din marile erori ale hermeneuticii occidentale actuale. Sexualitatea, în formula distinctă a erotismului, are un substrat mistic, moștenit dintr-o conștiință religioasă a îndrăgostitului de cândva. Din vremuri imemorabile, erotismul este legat de sacralitate, de o magie ritualică, are o încărcătură mistică. Dovadă ne stau atât cosmogoniile grecești, cât și teologiile orientale. Substratul magic și cel mistic ale acestora nu se confundau cu sexualitatea. În textele

¹² Denis de Rougemont, *Iubirea și Occidentul*, trad., note și indici de Ioana Gâdea-Marinescu, București, Univers, 1987, p. 56.

¹³ Julius Evola, *Metafizica sexului*, trad. de Sorin Mărculescu, ediția a treia, București, Humanitas, 2006, p. 94.

vedice și postvedice, sexualitatea este, explică Mircea Eliade, un instrument de comuniune cu divinul, cu energiile sacre, primordiale, nu un scop în sine¹⁴. Nimic nu este ceea ce pare, avertizează istoricul religiilor. Pentru un european care nu deține alfabetul percepției orientale, ceremonialul pulsional din literaturile orientale se poate lesne confunda cu senzualitatea și chiar cu desfrâul.

Limbajul erosului este un limbaj mistic în sine. Sub puterea energiei mistice, încărcătura conotativă a senzualității exprimate, vraja îmbătătoare a sensurilor, aglutinând laolaltă carnalul și ideaticul, fac diferența dintre erotic și pornografic. Se știe că limbajul erosului are aceeași ardență sacrificială ca și limbajul credinciosului. Pentru îndrăgostit, celălalt e demiurgul lui, ceresc sau mundan. Prin logica tensiunilor mistice este explicată de Mircea Eliade și *Cântarea cântărilor*, celebrul poem biblic de o senzualitate covârșitoare¹⁵.

În alchimia erotică, încărcătura mistică deține puterea de transfigurare a vieții și de erotizare a morții. Nu există erotism dacă nu are în vedere perspectiva morții – e teoria de bază a lui Georges Bataille. Metafizica sexului devine posibilă și se articulează doar în temeiul unirii diadei în unul, al fuziunii androgenice. E teza lui Evola, una de esență platoniciană, care pune în conjuncție simbolică sexul, sentimentul și iubirea sacră. În accepția gânditorului italian, dragostea spirituală, oricât de nobil i-ar fi crezul, rămâne incompletă fără climaxul sexual, care face posibilă atingerea profunzimilor ființei și revelația transcendentă. Denunțând sexualitatea modernă ca mecanism primitiv de obținere a plăcerii, autorul *Metafizicii sexului* pune accentul pe dimensiunea magi-

că și extatică a sexualității, pe fluxul energiei erotice, declanșate de acuplarea îndrăgostiților. Nu sexul în sine este extatic, ci sexul îndrăgostiților, un ritual magic, care plasează în lumină arhetipală uniunea celor doi.

Conceptele erotism/dragoste/sexualitate sunt omologate într-un câmp semantic al dorinței și plăcerii, dar se despart printr-o relație specială cu simbolicul și imaginarul. Simbolicul sau interdictul (distanța, impasul, nonaccesul imediat) hrănește emoția, amplifică dorința și dezlănțuie puterea imaginarii, ducând pasiunea până în zărilor morții. Erotismul este, așadar, *starea-limită*, aflată sub semnul vrajei, al iraționalului, este, dintre toți termenii nominalizați, cel mai indecibil și tranzitoriu, dar și mai generos: include bucuriile și suferințele vieții (sexualitatea și pasiunea, cu „actanții” săi: gelozia, plăcerea și suferința, angoasa și frica încălcării interdicțiilor, conștiința păcatului) și tentațiile morții.

Mit cultural, de o foarte generoasă (de aceea, contradictorie și derutantă) încărcătură semantică, erosul însumează o gamă largă de imagini și simboluri fundamentale, care se cuprind între jocul teluric și aleatoriu al senzualității, pasiunea dezlănțuită a afectivității și ardența unor tensiuni spirituale superioare, extazul conexiunii cu Absolutul. Situarea dorinței între iluzie și realitate, între așteptare și (ne)împlinire, între interdict și sete de transgresiune a interdictului creează tensiuni și drame pe care romanul le valorizează epistemologic și le conferă putere simbolică.

Erotologia unitivă. Tu ești Dumnezeuul meu!

Cea mai veche interpretare a erosului, care prefigurează amalgamarea diadei în *unu*, este *unitivă* și o regăsim în cosmogoniile antice. *Eros* este zeitatea grecească primordială, care îi unește pe cei doi îndrăgostiți într-o esență unică, dragostea nefiind altceva decât „un nume pentru dorința noastră pătimașă de a fi din nou

14 „Pentru un mistic, unirea cu Divinitatea nu poate fi exprimată decât prin cuvinte arzătoare, privind dragostea trupească. Cuvintele acelea revarsă, însă, în sufletul misticului, emoții alese, neexprimabile, necunoscute minților logice”. Mircea Eliade, *Arta de a muri*. Ediție îngrijită, selecție și note de Magda Ursache și Petru Ursache, Iași, Editura Moldova, 1993, p. 127.

15 *Ibidem*, p. 135.

întregi¹⁶. Definiția lui Platon îl va include, timp de secole, în *filozofia unitivă* a contopirii eului cu ființa iubită, într-o dorință de atingere a comuniunii absolute.

Platon este primul filozof al iubirii și cel mai influent gânditor în evoluția paradigmelor erotice occidentale. El ordonează tradițiile orfice, mitologia erotică ce circula în Antichitate într-o ontologie a iubirii, înțeasă ca o înălțare spirituală a omului prin frumos (iubirea platonice) și o căutare de împlinire, prin jumătatea lipsă (iubirea androgenă). Se știe că, până la Platon, dorința sexuală și limbajul concupiscentei nu aveau valoarea etică a binelui și împlinirii prin frumos.

Filozofia lui Platon din *Banchetul* impune patru imagini-ipo-taze prin care erosul este legat de valoarea binelui și a frumosului:

- iubirea ca *întregire*, împlinirea prin cealaltă jumătate (sufletul-pereche);
- iubirea ca *reflexie* a frumuseții; frumusețea, în accepția lui Platon, nu presupune doar armonia formelor corporale, ci are un sens etic (adeseori ignorat de comentatorii gânditorului antic), vizând frumusețea ansamblului, a trupului și a sufletului, a trupului prin suflet și caracter;
- iubirea ca o *conexiune* cu Absolutul;
- iubirea ca *dezvăluire* a tot ce are omul mai frumos.

Filozoful antic aduce într-o unitate indisolubilă componentele constitutive ale iubirii: *epithymia* (plăcerea), *thymos* (curajul), *logos* (cuvântul/rațiunea). În sistemul filozofic al lui Platon, ideea de iubire senzuală este situată în orizontul spiritului, simțurile sunt supuse unui imperativ al acestuia – *cunoașterea*.

Cu Aristotel, iubirea capătă accepția de *philia*, iubire-prietenie fiind o formă superioară a binelui pentru aproapele. Erosului i se atribuie bunătatea și frumusețea Divinității.

Viziunea creștină impune distincția *erosului* de *agapé*, departajând iubirea ca posesie a celui alt (*eros*) de iubirea ca dăruire altruistă celui alt (*agapé*). Iubirea față de aproapele este iubire față de Dumnezeu (*Dumnezeu este agapé*, 1 Ioan, 4, 8, 16). Sfântul Augustin, Apostolul Pavel, apoi Toma d'Aquino vor fi printre cei mai influenți gânditori creștini, care vor milita pentru *iubirea agapé*, asociind iubirii harul divin. Primul traducător al lui Platon, Marsilio Ficino, care a întemeiat și Academia Platoniciană de la Florența, conciliază *eros* cu *agapé*, în spiritul ideii că iubirea umană (*amore umano*) trebuie să fie la unison cu iubirea divină (*amore divino*). Pentru Ficino, măreția lui Dumnezeu este în om și peste tot în afara lui, îndemnând la iubire și la creație în spiritul frumuseții. Evul Mediu și Renașterea au întreținut polaritatea termenilor, disociind între senzualitatea profană a *erosului* și iubirea extazului religios a lui *agapé*, dar operând și destule interferări între ele.

De-a lungul secolelor, *Eros*, *Agapé* și *Philia* sunt văzute în contradicție sau în comuniune, suprapunându-se și completându-se reciproc. Iubirea-pasiune (numită și iubire eretică) mizează pe *contopire*, iubirea-agapé înseamnă *comuniune*, iar iubirea prietenească, *philia*, sugerează *asemănarea* (de interese, preocupări, caractere).

Iubirea, în înțelesurile ei fundamentale, se probează prin funcția întemeietoare, cu alte cuvinte, prin „promisiunea înrădăcinării ontologice”¹⁷. O expresie mitică memorabilă o conferă acestei idei filozofia lui Platon, care a stat la baza constituirii conceptelor de eros androgen și dragoste platonice. Prima și cea mai importantă definiție a iubirii, din perspectiva mitului androgenului povestit de Aristofan în *Banchetul*, este iubirea ca recunoaștere a sufletului-pereche și iubirea ca împlinire ontologică prin celălalt. Perspectiva androgenă distinge corpul de suflet și privilegiază în iubire sufletul; corpul, respectiv sexualitatea, reprezentând, în economia mitului, mijlocul, nu scopul. Dragostea *platonice*,

16 Platon, *Banchetul sau Despre iubire*, trad., studiu introductiv și note de Petru Creția, București, Humanitas, 2011, p. 116.

17 Simion May, *Istoria iubirii*, trad. de Dana Ionescu, București, Nemira, 2014, p. 22.